

Джерела та література:

1. Українська правда. 27.02.2011 р. Історик Тімоті Снайдер: "Україна була найбільш смертоносним місцем". Світлана Пиркало. Історична правда <http://www.istpravda.com.ua/articles/4d6996000bc90/>
2. Кіку В. А. Єзуїтські школи [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2005. - 672 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Ezuitski_shkoly (останній перегляд: 23.02.2019)
3. Левківський М. В. Велика Волинь у її історичній ретроспективі // Велика Волинь: історія освіти і культури: монографія / за ред.проф. Левківського М.В. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2011. – С. 11.
4. Тихий Н. Васильй Назарович Каразин // Киевская старина. - №2. – 1905. – С.264
5. ДОБРОЧИННИСТЬ ЯК ЧИННИК ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ. Н. А. Сейко <http://www.google.pl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwjkwrij1ZzhAhXExMQBhYpDZoQFjAAegQIARAB&url=http%3A%2F%2Fprints.zu.edu.ua%2F4590%2F1%2F%25D1%2581%25D1%2582%25D0%25B0%25D1%2582%25D1%2582%25D1%258F%25D0%25BF%25D0%25B5%25D1%2580%25D0%25B5%25D1%258F%25D1%2581%25D0%25BB%25D1%2584%25D0%25BD%25D0%25B0%25D0%25BD%25D1%2581%25D1%2583%25D0%25B2.pdf&usq=A0vVaw2OxZalMuBXMlIPuZPF7OgS>
6. Буданов М.Ф. История Императорского университета св.Владимира.– К. – 1884. – С.37.
7. Rolle M. (1913). W setna rocznice zgonu odnowicela I reformatora polskiego szkolnictwa.
8. Благородний Чацький. Роман Янкель. Дзеркало тижня. Випуск № 5, 8-15 лютого. <https://dt.ua/history/blagorodniy-chackiy.html>
9. Пушкар Наталія. Порицьк і Тадеуш Чацький. <http://volodymyrmuseum.com/istorychni/190-porytsk-i-tadeush-chatskiy>
10. Rolle M. Tadeusz Czacki i Krzemieniec. – Lwow, 1913. – S. 20
11. Даниляк П. Г. Тадеуш Чацький та його роль у розвитку освіти на Правобережній Україні // Український історичний журнал, № 2, 2009, С. 51-66.
12. Волинських археологів просять віднайти та перепоховати тіло Тадеуша Чацького. <https://www.volynnews.com/news/society/volynskykh-arkheolohiv-prosiat-vidnayty-ta-perepokhovaty-tilo-tadeusha-chatskoho/>
13. Danowska E. Tadeusz Czacki 1765–1813 na pograniczu epok i ziem. – Kraków, 2006. S. 99.

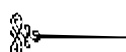
DOI: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2020.20.12>

УДК 929.7 (477) : 82

Наталія Пушкар**«Перший вінок» і «Рідне слово» – перлини національного відродження України**

Одним з важливих елементів історичних досліджень є вивчення джерел. Лесезнавча філокартія складає окрему археографічного матеріалу доступного сучасним науковцям. В Україні зберігся досить потужний пласт документальних листівок, які засобами фоторепродукції зафіксували й зберегли для наступних поколінь не лише місцеві краєвиди й історичний вигляд архітектурних споруд, урбаністичних ландшафтів, але й характеристику соціальнокультурного феномену та міжособистісної комунікації. Починаючи з 1890-х рр. поштова листівка стає важливим елементом міської субкультури. Ця стаття про дві листівки з фондів Волинського краєзнавчого музею, на котрих портрети Олени Пчілки (1849-1930) і Наталії Кобринської (1855-1920) - на одній, на іншій – Леся Українка (1871-1913) з Ольгою Кобилянською (1863-1942). Розміщення по два і навіть по три портретні зображення в обрамленні вишуканих вінєт у стилі модерн на одній просторовій площині характерне для цієї серії, цікавої і пізнавальної. Воно дозволило видавцеві, який походив з династії відомих друкарів і книготорговців, познайомити широкий загал із великою кількістю знаних і маловідомих трудівників на ниві рідного слова. Серед жінок-письменниць у цій серії, крім уже названих, портрети Ганни Барвінок і Марка Вовчка; Уляни Кравченко і Кліментини Попович; Михайлини Рошкевич, Марії Загірні і Євгенії Ярошинської; Анни Павлик, Олеси з Бажанських Озаркевич і Ольги з Рошкевичів Озаркевич. На спільному фото Ольги Кобилянської і Лесі Українки (1901 р.) обидві вони – знані письменниці, у розквіті творчих сил і талантів. Це була перша поштівка з портретами щирих товаришок, що вийшла за їх життя. Вона, як і інші, має свою історію. Ці листівки дали можливість зв'язати життя і діяльність багатьох відомих на той час діячів і, зокрема, відомих жінок-письменниць. Стверджено необхідність детального вивчення цього типу джерел.

Ключові слова: Леся Українка, Олена Пчілка, Ольга Кобилянська, Наталія Кобринська, письменниці, листівки.

Natalia Pushkar. The «First Wreath» and the «Native Word» are the pearls of Ukraine's national revival.

One of the important elements of historical research is the study of sources. Forest philocardia is a separate archaeographic material available to modern scientists. In Ukraine, a rather powerful layer of documentary leaflets has been preserved, which by means of photoreproduction have recorded and preserved for future generations not only local landscapes and historical appearance of architectural structures, urban landscapes, but also characteristics of sociocultural phenomenon and interpersonal communication. Beginning in the 1890s, the postcard became an important element of the urban subculture. This article is about two postcards from the funds of the Volyn Museum of Local Lore, on which portraits of Olena Pchilka (1849-1930) and Natalia Kobrynska (1855-1920) - on one, on the other - Lesya Ukrainka (1871-1913) with Olga Kobilyanska (1863-1942). Placing two or even three portrait images in the frame of exquisite vignettes in the Art Nouveau style on one spatial plane is typical for this series, interesting and informative. It allowed the publisher, who came from a dynasty of famous printers and booksellers, to acquaint the general public with a large number of well-known and little-known workers in the field of the native language. Among the women writers in this series, in addition to those already mentioned, are portraits of Anna Barvinok and Mark Vovchko; Ulyana Kravchenko and Klymentyna Popovych; Mykhailyna Roshkevych, Maria Zahirna and Yevhenia Yaroshynska; Anna Pavlyk, Olesya from Bazhansky Ozarkevych and Olga from Roshkevych Ozarkevych. In the joint photo of Olga Kobilyanska and Lesya Ukrainka (1901), they are both well-known writers, in the prime of their creative powers and talents. This was the first postcard with portraits of sincere friends that came out of their lives. It, like others, has a history. These leaflets provided an opportunity to connect the lives and activities of many famous figures at the time and, in particular, famous women writers. The need for a detailed study of this type of sources is stated.

Key words: Lesya Ukrainka, Olena Pchilka, Olga Kobilyanska, Natalia Kobrynska, writers, postcards.

У фондах Волинського краєзнавчого музею зберігаються дві поштові листівки з великої і оригінальної серії «Рідне слово», яка вийшла 1902 року у видавництві Якова Оренштайна (1875-1944) в Коломиї. На одній з них – портрети Олени Пчілки (1849-1930) і Наталії Кобринської (1855-1920), на іншій – Леся Українка (1871-1913) з Ольгою Кобилянською (1863-1942). Розміщення по два і навіть по три портретні зображення в обрамленні вишуканих віньєт у стилі модерн на одній просторовій площині характерне для цієї серії, цікавої і пізнавальної. Воно дозволило видавцеві, який походив з династії відомих друкарів і книготорговців, познайомити широкий загал із великою кількістю знаних і маловідомих трудівників на ниві рідного слова. Серед жінок-письменниць у цій серії, крім уже названих, портрети Ганни Барвінок і Марка Вовчка; Уляни Кравченко і Кліментини Попович; Михайлини Рошкевич, Марії Загірні і Євгенії Ярошинської; Анни Павлик, Олесі з Бажанських Озаркевич і Ольги з Рошкевичів Озаркевич.

Того ж, 1902 року, виповнилось 15 років з часу виходу українського жіночого альманаху; його повна назва: «Перший вінок. Жіночий альманах. Виданий коштом і заходом Наталії Кобринської і Олени Пчілки. Львів, 1887 р.».

Свідомо чи ні, але виходом серії поштівок «Рідне слово» було пошановано 15-річчя виходу альманаху «Перший вінок» і його авторок (дев'ятеро з сімнадцяти; усіх жінок у серії Я. Оренштайна – чотирнадцять).

Книга обсягом 464 сторінки вийшла з друкарні Товариства імені Шевченка за активної допомоги Івана Франка.

Йому ж належить і перший відгук про нове видання в газетах «Kurier Lwowski» і «Kraj» (1887 р., мова оригіналів – польська). Зокрема він писав: «З відомих уже в українській літературі авторок знаходимо тут пані Ганну Барвінок, яка дала дві новели з народного життя, пані Олену Пчілку (повість і два вірші), а також пані Кобринську, яка, крім двох новел, помістила в цьому альманахові цілий ряд публіцистичних статей про жіноче питання за кордоном і про стан та розвиток руських жінок у Галичині.

З авторок-початківців відзначимо Уляну Кравченко і К. Попович, які помістили кілька цілком вдалих поезій, Олену Бажанську, яка дала гарну новелу, Исидору Навроцьку, Михайлину Рошкевич, Ольгу Левицьку, Ольгу Франко, Лесю Українку і талановиту поетку, яка приховується за псевдонімом Дніпрова Чайка». [За псевдонімом Дніпрова Чайка ховалася українська письменниця, перекладачка Людмила Василевська (1861-1927)].

Ідея укладання і видання альманаху творів самих лише жінок-письменниць зародилась у Наталії Кобринської і Олени Пчілки після того, як набули творчого розвитку стосунки останньої з галицькими літературними колами, а в журналі «Зоря» все частіше стали з'являтися друком твори її та її юної доньки Лесі Українки. Олена Пчілка згадувала в «Автобіографії»: «Це мало бути дуже оригінальне видання: альманах з творів самих тільки авторок-жінок і на теми виключно з жіночого життя. Межи строками вважалося, що чоловіки не мають зовсім брати участь у цьому виданні.

Між іншим, Кобринська писала, що навіть Франко матиме тільки дорадчий голос у цьому літературному заході. Просила вона мене закликати від себе жіноцтво – літераторів у нас на Україні до співробітництва і взагалі до помочі. Здається, пригадую собі, що й назву для цього видання запропонувала я, листуючись про це з Кобринською. Із свого гурту письменниць я могла запросити лише двох близьких до мене осіб: Леся і Л. М. Старицьку».

Половину коштів, необхідних для видання альманаху «Перший вінок» надала Олена Пчілка. Це за її порадою Леся Українка, наймолодша з авторок альманаху, надіслала для друку свої твори: написані 1884 року поезії «Любка» та «На зеленому горбочку...»; 1885 – «Літо краснее минуло...» (надруковано під заголовком «Поле») і поему «Русалка» (Волинь, с. Колодяжне, 6 грудня 1885 р.). Мати опікується надісланими віршами, пишучи 16.02.1887 року І. Франкові: «Леся вклоняється. Чи не загубились її вірші у пані Кобр[инської]?» А також дає характеристику Лесиної поеми «Русалка»: «Можна думати, що з літами Українка Леся вийде на реальнішу дорогу (принаймні, она каже вже й тепер, що коли б була не послала торік своєї «Русалки», то вже б тепер не пустила її в світ!» (Леся Українка. Документи і матеріали. К.: «Наукова думка», 1971. – С. 36).

Публікація поезій Лесі Українки не пройшла повз увагу М. Павлика. В листі до М. Драгоманова він зауважує, що дівчина «має до віршів справжній талант, якби тільки й вона вибилася з русалочного світу на світ соціальний» (Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876-1895). Т. 5.– Чернівці, 1912. – С. 208-209).

Сама ж Олена Пчілка опублікувала в альманасі поезію з промовистою назвою «Перший вінок» («На працю нашу уважати...») й іншу: «Дебора. Біблейський оберт» («Ізраїлю нещасний люде...») з посвятою Лесі Українці, а також оповідання «Товаришки».

Наталії Кобринській, одній з упорядниць «Першого вінка», належить і найбільша кількість друкованих сторінок у ньому: ініціаторка феміністичного руху в Західній Україні, жінка передового для свого часу світогляду цілком правомірно скористалася можливістю заявити про свої погляди на становище жінки в суспільстві, на жіночу долю взагалі. Отже їй належать статті: «Передне слово», «Про рух жіночий в новітніх часах», «Руське жіноцтво в Галичині в наших часах», «Замужня жінка середньої верстви», «Про первісну ціль Товариства руських жінок в Станіславові, заснованого 1884 року» і два оповідання «Образки з життя»: «Пані Шумінська» і «Пан судія».

Ольга Кобилянська також подавала до альманаху «Перший вінок» одне зі своїх ранніх оповідань, але з якихось причин воно було відхилене упорядниками. Що ж, і таке буває зі знаменитими, знаними і талановитими. Буває й навпаки: Софія Окуневська (1865-1926), яка подала до альманаху свою статтю «Родинна неволя жінок в піснях і обрядах весільних» і оповідання «Пісок» (опубліковані під псевдонімом «Єрина хох»), стала в майбутньому першою жінкою-лікарем в Австро-Угорщині, здобувши вищу медичну освіту.

Іван Франко в праці «З останніх десятиліть XIX віку» (1900 р.) ще раз згадав про альманах «Перший вінок», зазначивши, що він належать до найкращих і найбагатших змістом наших видань із того десятиліття. І хоча, може, не всі авторки, що зложилися своїми працями на ту книжку, оправдали надії, які можна було покладати на них, то про те для історика нашої культури і нашого національного відродження ця книжечка завсіди буде дорогоцінною пам'яткою. В ній, мов у дзеркалі, малюється і сумний, безтямний стан нашого ніби інтелігентного жіноцтва в давнішій часі, і перші початки та услів'я нового руху, і сучасний економічний та соціальний стан української жінки-селянки й інтелігентної, і почуття та й ідеали жіночої молодіжи, надиханої новими змаганнями. Голоси жінок галичанок і українок переплітаються й зливаються в одну гармонію; почуття дружності і духовної близькості, не вважаючи на політичні межі, виявляються досить ясно, бодай у сфері найбільш освічених, вільних жінок" (Франко І. Молода Україна. Ч. 1. Провідні ідеї й епізоди. – Львів, 1900. – С. 45).

Для репродукування на поштові листівки Яків Оренштайн використав світлини, які йому, очевидно, надіслали на його прохання героїні задуманого ним «Рідного слова». Ольга Петрівна Косач (Олена Пчілка) надіслала своє фото 1882 року, Наталія Іванівна Кобринська – 1885, – найближчих літ до збирання матеріалів для майбутнього альманаху. Під знімком Ольги Косач помилково вказано рік її народження: «1852» замість «1849».

На спільному фото Ольги Кобилянської і Лесі Українки (1901 р.) обидві вони – знані письменниці, у розквіті творчих сил і талантів. Це була перша поштівка з портретами щирих товаришок, що вийшла за їх життя. Вона, як і інші, має свою історію.

Весну і літо 1901 року Леся Українка провела на Буковині, прийнявши запрошення Ольги Кобилянської. Тоді, в трагічну пору свого життя, їй хотілося спокою і розради, хотілося побачити зелену Буковину, яка здавна була її мрією. Під час гостини обидві письменниці сфотографувалися разом.

Яків Оренштайн, плануючи включити портрет Ольги Кобилянської до серії поштівок «Рідне слово», звернувся до письменниці з проханням дати їй фото. З цього приводу вона писала до О. Маковея: «Ще я би, може, дала, якби Леся свою фотографію дала: тогди я би післала тую, де ми разом є, але так, іншу – зовсім не дам і не хочу!». Видавець, на щастя, погодився на умови О. Кобилянської, адже, судячи з усього, про Лесю Українку тоді не йшлося. Про вихід листівки Леся дізналася з листа Ольги Кобилянської у грудні 1902 року, коли лікувалася на курорті в Сан-Ремо (Італія).

У листі-відповіді (30.XII. 1902 р. з Сан-Ремо) Леся Українка писала: «До мене ніхто не писав про фтографію для карток, і то мені все-таки дивно, що вже моя «особа» десь в «збірці», а я про те й не знала б, якби хтось [Ольга Кобилянська. – Н. П.] не написав».

К. Квітка, чоловік і друг, вважав: «Скромний вираз на тій карточці без порівняння ближчий до властивого Лесі виразу. Можу запевнити, що й сама Леся находила сей знімок подібнішим...»

Отак, перетинаючись в часі і просторі, слова перетворюються у справи, перехрещуються долі, не зникаючи безслідно, спонукаючи до наслідування усіх, хто душею торкнувся до благословенної невипадковості.

Ольга Кобилянська та Леся Українка. Серія «Українські письменниці». Видавництво Якова Оренштайна, Коломия. 1902–1903 рр.

Олена Пчілка та Наталія Кобринська. Серія «Українські письменники». Видавництво Якова Оренштайна, Коломия. 1902–1903 рр.

Джерела та література

1. Врублевська В. В. Шарітка з Рунгу: Біографічний роман про Ольгу Кобилянську. – Київ : ВЦ "Академія", 2007. – 512 с. (Автографи часу).
2. Енциклопедія Українознавства. Т. 5. – Перевидання в Україні. – Львів, 1996. – С. 1837.
3. Забочень М. С., Поліщук О. С. Яцок В. М. Україна у старій листівці. Альбом-каталог. – Київ : "Криниця", 2000. – 508 с.
4. Леся Українка. Документи і матеріали. К.: "Наукова думка", 1971
5. М. О. Мороз. Літопис життя та творчості Лесі Українки. – Київ : "Наукова думка", 1992. – 632 с.
6. Пушкар Н. Ю. (упорядкування). Лесезнавча філокартія: Каталог із коментарем. – Луцьк : "Надстир'я", 2005. – 72 с.
7. Фонди Волинського краєзнавчого музею. Інв. №№ ЛУ-1010; ЛУ-1398.
8. <https://feminism-ua.livejournal.com/139804/html>
9. https://uk.wikipedia.org/wiki/Перший_вінок
10. <https://www/i-franko/namt/uk/LifCriticism/1887/PershyjVinok/html/>

DOI: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2020.20.13>

УДК 929(477)

Анатолій Трембіцький

Особистісно-індивідуальний потенціал Ярослава Січинського

Anatoliy Trembitsky,

associate professor of the law and law enforcement department of the Khmelnytsky Institute of the Interregional Academy of Personnel Management, Candidate of Historical Sciences, Senior Researcher

Personal and Individual potential of Yaroslav Sichinsky

The article deals with the life paths, activities and creative heritage of the well-known Ukrainian architect, cultural and public figure of the Ukrainian diaspora of the United States, a member of the famous Ukrainian family of Sitsinsky-Chekhov-Sichinsky-Shandorov, Yaroslav Sichynsky.

Key words: Yaroslav Sichinsky, Ukrainian, architect, cultural and public figure, USA, Ukraine.